

Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine” 1991.-1995.* (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2017), 277 str.

Godine 2017. u izdanju Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata objavljena je knjiga *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine” 1991.-1995.*, proširena doktorska disertacija dr. Slavena Ružića, autora i urednika više objavljenih znanstvenih članaka i knjiga s tematikom Domovinskoga rata. Knjiga je podijeljena na devet poglavlja obogaćenih prilogama, izvornom građom čiji su stvaratelji institucije pobunjenih Srba, od kojih se nekoliko izabranih nalazi i na grafički ukusno dizajniranim koricama. U uvodu autor iznosi cilj ovoga iscrpnog istraživanja: „... prikazati na koji je način stvorena, kako je funkcionirala i u kojim je okolnostima okončano postojanje nelegalne Vlade Republike Srpske Krajine kao najviše institucije izvršne vlasti pobunjenog srpskog stanovništva na tlu Republike Hrvatske od 1991. do 1995. godine...”

U prvom poglavlju, „Unutarnjopolitička situacija u SFRJ od smrti Josipa Broza Tita do održavanja višestranačkih izbora 1990. godine” (str. 5–8), pruža se kratki pregled aktera i okolnosti rastakanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u zadnjih deset godina njezina postojanja.

U drugom poglavlju, „Začeci i razvoj pobune srpskog stanovništva u Hrvatskoj: od Vidovdanske proslave na kninskom Kosovu do proglašenja RSK (srpanj 1989. – prosinac 1991.)” (str. 9–20), Ružić svoj fokus usmjerava na Socijalističku Republiku Hrvatsku. Osvrnuo se na djelovanje beogradskih medija usmjereno mobiliziranju srpskoga stanovništva u Hrvatskoj i destabilizaciji hrvatske republičke vlasti te na postupni prijam takve politike među hrvatskim Srbima. Uslijedilo je njihovo političko organiziranje u strankama, među kojima se od početka izdvojila Srpska demokratska stranka (SDS) predvođena dr. Jovanom Raškovićem. Na sljedećim stranicama sažeto je prikazan rad SDS-a, koji je poveo dio hrvatskih Srba u oružanu borbu za odcjepljenje od Republike Hrvatske. Proces odvajanja teritorija pod kontrolom pobunjenih Srba od Republike Hrvatske kulminirao je 19. prosinca 1991. proglašenjem Republike Srpske Krajine.

Treće poglavlje, naslovljeno „Osnutak i djelovanje prve Vlade RSK pod predsjedanjem Milana Babića” (str. 21–44), započinje prikazom ujedinjenja srpskih oblasti u jedinstvenu Republiku Srpsku Krajinu (RSK) u iznimno kompleksnim uvjetima, što je rezultiralo brojnim nedorečenostima sustava. Ružić analizira ustroj, strukturu s nadležnostima i funkcijama Vlade RSK, način njezina izbora i opoziva, pri čemu je dotaknuto pitanje spornoga legitimiteta Skupštine i prve Vlade RSK. Za predsjednika RSK i ujedno mandatara odmah po ujedinjenju imenovan je Milan Babić. Na sljedećim stranicama dobivamo uvid u teško stanje državnoga aparata, nefunkcioniranje uprave, nedostatak stručnih kadrova i gospodarski kolaps, zatim u razvoj lokalnih srpskih medi-

ja te stanje u zdravstvu obilježeno manjkom materijalnih sredstava, prostora za rad i školovanoga kadra. Sudbina prve Vlade RSK zapečaćena je sukobom njezina predsjednika dr. Milana Babića i Slobodana Miloševića, što je dovelo do podjele u Skupštini i pada Babićeve Vlade. Prema autoru, za ocjenu rada prve Vlade ključno je imati na umu da je Babićev kabinet svojevrsna institucija prijelaznoga tipa.

Poglavlje „Konstituiranje i rad ‘paralelne’ Vlade RSK pod predsjedanjem Riste Matkovića (21. veljače – 10. travnja 1992.)” (str. 45–56) prati nastavak raskola unutar Skupštine RSK. U tom su raskolu sjeverna Dalmacija i dio Like čvrsto stali uz Babića i Matkovića, a Kordun i Banovina uglavnom su podupirali Zečevića. Službeni je Beograd nakon sjednice Skupštine RSK održane u Borovu Selu i početka rada Zečevićeve Vlade, čije je osnivanje potpuno podupirao, „paralelnoj” kninskoj Vladi blokirao pristup financijskim sredstvima iz svojega budžeta.

Peto poglavlje, „Vlada RSK premijera Zdravka Zečevića (26. veljače 1992. – 20. travnja 1993.)” (str. 57–118), nastavlja s problematikom čvršćega vezivanja svih triju sastavnih dijelova nove „države” u jednu funkcionalnu političku jedinicu – Republiku Srpsku Krajinu. Nova Skupština izabrala je Gorana Hadžića za predsjednika RSK, a mandat za sastavljanje Vlade dobio je Zdravko Zečević. Slijedi pregled sastava Vlade, njezina uređenja i zatim pregled djelatnosti u svim njezinim oblastima. Na polju vanjskih odnosa zanimljivo je pratiti odnose Knina s Beogradom i Srbima u Bosni i Hercegovini, odnose s hrvatskim vlastima te pokušaje uspostavljanja veza s UN-om i UNPROFOR-om.

U šestom poglavlju, „Vlada Đorđa Bjegovića (20. travnja 1993. – 21. travnja 1994.)” (str. 119–184), uz opis okolnosti nastanka Bjegovićeve Vlade i pregled sastava kabineta, autor ubrzo prelazi na djelatnost resora nove Vlade. Na planu vanjske politike glavni naponi činjeni su u pokušajima balansiranja između Pala i Beograda, o kojima je RSK ovisila, što se „pokazalo teškom ako ne i nemogućom zadaćom”. Tijekom mandata te Vlade vođeni su i brojni pregovori s Republikom Hrvatskom te su nastavljeni pokušaji izlaska Knina na međunarodnu diplomatsku pozornicu. Izložene su brojne poteškoće koje su otežavale djelovanje resora obrane i unutarnjih poslova. Pri pregledu ostalih ministarstava izdvaja se resor poljoprivrede kao jedan od uspješnijih u Bjegovićevu kabinetu, a ostali su u većoj mjeri paralizirani izolacijom i ratnim uvjetima.

Uvodni dio poglavlja „Vlada RSK pod predsjedanjem Borislava Mikelića (21. travnja 1994. – 29. svibnja 1995.)” (str. 185–242) bavi se izborima u RSK i izbornim manipulacijama kojima je Beograd uspio nametnuti svoje favorite na njezino čelo. Milan Babić, iako relativni izborni pobjednik, pristaje formirati novu Vladu s političarima koje je nametao Miloševićev režim, pa je tako za predsjednika Vlade postavljen Borislav Mikelić, a Babić je dobio ministarstvo vanjskih poslova. Nakon kratkoga pregleda sastava novoga kabineta autor, kao i u prethodnim poglavljima, daje pregled djelatnosti resora nove Vlade. Novi kabinet, shodno izboru Miloševićeva favorita, bio je orijentiran na Beograd prije Pala, a pregovori s hrvatskim vlastima postali su prioritetni u odnosu na

ujedinjenje RSK i Republike Srpske. Ministarstvo unutarnjih poslova gubilo je u borbi protiv rasplamsaloga kriminala koji se odvijao uz potporu lokalnih političara. Određenih uspjeha bilo je opet u poljoprivredi, kojoj se posvećivala velika pozornost kao i u prošlom kabinetu. Autor tu Vladu smatra najkompetentnijom u kratkoj povijesti RSK zahvaljujući rukovodstvu i inicijativi samoga Mikelića.

U kratkom poglavlju „Okolnosti pada Mikelićeve Vlade i problematika vezana uz izbor nove ‘republičke’ Vlade” (str. 243–246) pratimo kulminaciju sukoba između predsjednika RSK Milana Martića i premijera Borislava Mikelića, što je dovelo do pada Mikelićeve Vlade i ustavne krize u RSK. Ozbiljnost situacije, u kojoj je osim ustavne krize stanje pogoršavalo i napredovanje Hrvatske vojske i Hrvatskoga vijeća obrane u Bosni i Hercegovini, natjerala je suprotstavljene strane na usklađivanje stavova i izbor Milana Babića za premijera na sjednici Skupštine krajem srpnja 1995. u Topuskom.

U posljednjem, devetom poglavlju, „Vlada premijera Milana Babića (27. srpnja – 5. kolovoza 1995.)” (str. 247–254), autor opisuje sastavljanje novoga Babićeva kabineta. Pred oslobodilačkom akcijom hrvatskih snaga RSK se raspala, a najveći dio stanovništva, zajedno sa snagama pobunjenih Srba, u skladu s prethodno razrađenim planovima evakuacije napustio je područje Republike Hrvatske. Posljednja, Babićeva Vlada RSK stigla je održati samo tri sjednice.

Institucionalna povijest nametnula se kao jedno od temeljnih polazišta dosadašnjega historiografskog istraživanja tematike stvaranja samostalne Republike Hrvatske i Domovinskoga rata. Ovo djelo sasvim se uklapa u dominantni rakurs znanstvenoga proučavanja toga razdoblja te mu uvelike doprinosi iscrpnim i dubinskim pregledom ključne institucije pobunjenih Srba tijekom čitava vijeka njezina trajanja i kao takvo će sigurno biti prepoznato i vrednovano unutar dominantne historiografske perspektive, kojoj i samo pripada.

JURAJ SEKULA